

חשיבותם של נודניקים | יוסף סאקס

JAN 1

פורסם ע"י מערכת 'שבת'

איך לא לפחד מפילוסופיה? נראה שספרו של הפילוסוף מהאינטרנט מצליח לתת לכך מענה ומציג את ההיסטוריה של הרעיונות שעיצבו את התרבות המערבית בקיצור ובבהירות

היסטוריה של הפילוסופיה לצעירים מכל הגילים

נייג'ל וורברטון

מאנגלית: דבי אילון

ספרי עליית הגג וידיעות ספרים, 2015, 295 עמ'

תארו לעצמכם שהיום יום שישי לחוץ במיוחד ואתם ממהרים לתוך המכולת השכונתית ומולכם מופיע הפילוסוף המקומי. סתם כך בין החלות והעיתונים, הוא נעמד ושואל את העוברים והשבים שאלות לא נעימות, על איך לנהל את חיינו כיחידים וכחברה. ואחרי שתוארתם לעצמכם את הסצנה הזו, האם זה באמת מפתיע שסוקרטס, שעשה משהו די דומה בשוקי אתונה, עמד לדין והוצא להורג ב-399 לפנה"ס? מי באמת צריך נודניקים כאלו? כנראה שכולנו, ועכשיו יותר מאי פעם – כך גורס הפילוסוף הבריטי נייג'ל וורברטון בספר קטן ומקסים, "היסטוריה של הפילוסופיה לצעירים מכל הגילים", הלוקח את כובד ראשו בקלות.

נטול הגות יהודית

וורברטון הוא פילוסוף של העם. אחרי שעזב תפקיד הוראה באוניברסיטה, הוא יזם את גרסת הרשת החברתית המודרנית לסוקרטס, כאשר התייצב ב"שוק" של האינטרנט, בטוויטר ובפודקאסט (PhilosophyBites.com), ופרסם מבואות נגישים ומהנים לתורתם של הוגי הדעות הגדולים של המערב. בספרו האחרון שתורגם לעברית (ישנם שלושה נוספים) הוא מכיר לנו את רעיונותיהם ואת הביוגרפיות של גברים ונשים (טוב, רק ארבע נשים) שעמדו מאחוריהם, תוך כדי שהוא עוזר לנו לחשוב על תפקידם של פילוסופים ושל הפילוסופיה עצמה בחיי היומיום העכשוויים.

מתברר שהחברה צריכה נודניקים (כדוגמת "זבוב הבקר" – gadfly – של סוקרטס), שיאתגרו את אמות המידה המוסריות שלנו, את ההנחות שלנו לגבי הידע שאנו מאמינים ושאונו מחזיקים בו, אנשים שיחקרו כיוונים הולמים בעולם הציבורי, הפוליטי, הדתי, המדעי, ושיטילו ספק באמונות שלנו על חופש, על מוסריות, ועל תפיסת החיים הטובים והראויים.

הכרך נערך כרונולוגית, מיוון העתיקה ועד למאה העשרים, ומארגן סביב רעיונות מרכזיים, עם סיפורי רקע ביוגרפיים המשולבים בעיקר כאשר הם עוזרים לחבר בין הדמות לרעיונותיה. במקרים מסוימים שניים ושלושה הוגים ארוזים יחד בפרק אחד כאשר תחומי הדעה שלהם חופפים זה לזה; רק הענק הפילוסופי עמנואל קאנט זוכה לשני פרקים לעצמו, וג'ון לוק לפרק וחצי.

ארבעים פרקים קצרים מתרכזים בעיקר בקאנון ה"גברים הלבנים שנפטרו" של כחמישים הוגי דעות מערביים. בעוד חלק גדול מהדמויות הן כמובן יהודיות (שפינוזה, מרקס, פרויד, ארנדט, פיטר סינגר – פילוסוף עכשווי העוסק באתיקה), אין זה מפתיע שפילוסופיה יהודית כמעט אינה זוכה לאזכור כלשהו (למרות שהספר כמעט מבקש שסופר העוסק במחשבת ישראל יחקה אותו).

גם הוא לא הבין את כל המונחים שהמציא. קאנט ואורחים, אמיל דורסטלינג 1892 ,

חויית הנורה הנדלקת

"תראה, אל תספר" הוא אחד מכלי העזר היעילים ביותר של המחנך: הדגם את כוחם של רעיונות ושיטות במקום רק לספר עליהם (דמיון שאתה צריך ללמד משהו לקשור נעל לא על ידי הדגמה, אלא על ידי הוראות כתובות; נימוק פילוסופי הינו מיומנות מעשית לא פחות). לכן, החיסרון היחיד של הספר הוא שבעוד הוא חושף את קוראיו לתוכן של אסכולות, מגמות, דמויות ומחשבות פילוסופיות, הוא איננו מוביל את קוראיו לסוג התרגיל הפילוסופי שיאפשר לאנשים צעירים לחוות את ההקפדה וההנאה הטמונה בעבודת הפתרון של מבוך אינטלקטואלי, ולחוות את הנורה הנדלקת בסופה השני של חשיבה ואחר ניתוח ביקורתי. סוג החוויה המובנית, שמחנכים דגולים (כולל וורברטון עצמו, כמעט כל שבוע, בפודקאסט שלו) לוקחים על עצמם לבנות על בסיס קבוע. אך לזכותו הרבה, ואולי באותה רמת חשיבות, ייאמר שהוא מציג את ההיסטוריה הסבוכה של הרעיונות שעיצבו את התרבות המערבית בבחירות ניתנת להערצה ובקצרה, מבלי לאבד יותר מדי תוכן. זה, יותר מכל דבר אחר, יכול לפתות קוראים צעירים להניח את האייפונים, ולתת לאריסטו, דקארט, קירקגור וכל השאר סיכוי הוגן (אלא אם הם קוראים אותם על הסמארטפונים עצמם!).

ההישג החינוכי החשוב ביותר שהספר יכול לתת לקוראים צעירים הוא לא לפחד מהפילוסופיה: "השאלה 'מה זה אומר?' היא שאלה שאנשים שקוראים בכתבי הגל שואלים את עצמם די הרבה פעמים. הדברים שהוא כתב הם קשים להחריד, בין היתר מפני שהגל, כמו קאנט, כתב לרוב בשפה מופשטת מאוד והשתמש בהרבה מונחים שהוא בעצמו המציא. אף אחד – אולי אפילו הגל עצמו? – לא ממש הבין את כולם. אבל הגל עצמו הוא שלימד אותנו ש"הינשוף של מיִנְרוֹוה [אלת החכמה] פורש כנפיים רק בערוב היום" (עמ' 161).

במילים אחרות, הפילוסופיה המבינה את כלל המצב ההיסטורי באותה התקופה באה אל קיצה, ואנו כיחידים מגיעים לתובנות אמיתיות רק בעת הזיווג בין ידע והבנת העבר ונאלצים ללמוד לקחים ולצבור ידע תוך כדי חוויה. זהו שיעור שידוע בקושי שבו בקרב מוחות צעירים, אך ספר זה מניח אבני יסוד חשובות בכך שהוא מראה לקוראיו (בכל גיל שבו ייתקלו בו) את ערכה המהותי של הפילוסופיה.

פרופ' סימור פוקס ז"ל, פורץ דרך בתחום הפילוסופיה של החינוך היהודי, אהב להצהיר: "אין דבר יותר פרקטי מפילוסופיה". קוראיו של ספר זה יבינו את משמעות הביטוי אם יפנימו את מסרו של וורברטון: לפילוסופיה יש הפוטנציאל לשנות את הדרך שבה אנחנו חיים, לא רק את הדרך שבה אנחנו מדברים על הדרך שבה אנחנו חיים

הרב יוסף סאקס הוא המנהל המייסד של עמותת עתיד לחינוך יהודי בירושלים

פורסם במוסף 'שבת' (<http://musaf-shabbat.com>) מקור ראשון כ' טבת תשע"ו, 1.1.2016

אודות המודעות האלה (<https://wordpress.com/about-these-ads>)

פורסמה ב-1 בינואר 2016, ב-גיליון שמות תשע"ו-960, עיון ותויגה ב-פילוסופיה. סמן בסימניה את קישור ישיר. השארת תגובה.

○ השארת תגובה

○ Comments 0

[בלוג בוורדפרס.קום](#). ערכות עיצוב [Mystique](#). של [digitalnature](#)

© הרשמה

עקוב אחרי 'מוסף "שבת" - לתורה, הגות ספרות ואמנות'

לבנות אתר אינטרנט עם WordPress.com